

Sine Agergaard

Dansk kvindehåndbold i medierne

– fra “jernhårde ladies” til småpiger

Mediernes dækning af internationale sportsbegivenheder medvirker til en konstruktion af national og kønslig identitet i moderne, vestlige samfund. Denne artikel sammenligner en dansk avis og tv-kanals beskrivelser af det danske, kvindelige håndbold-landshold ved EM 2002 og VM 2003. Bidrager medierne til et stereotypet eller mangfoldigt billede af kvinder i “maskuline sportszoner”?

Det danske landshold i kvindehåndbold har været genstand for megen opmærksomhed i medierne, siden de såkaldte "jernhårde ladies"¹ sikrede Danmark en række internationale sejre i 1990'erne. De seneste internationale håndboldmesterskaber viser dog et skift i de diskurser, hvormed medierne beskriver det danske landshold i kvindehåndbold. Ved EM 2002, som blev afholdt i Danmark, bidrog medierne til at opbygge et lokalt og nationalt fællesskab omkring håndboldlandsholdet, der blev beskrevet som sejrige kvinder. Ved VM 2003, som blev afholdt i Kroatien, kvalificerede Danmark sig ikke til at gå videre fra den indledende runde, og her fremstod det danske håndboldlandshold som fysisk og psykisk svage individer i medierne.

En sammenligning af de to sportsbegivenheder viser yderpunkter i mediernes karakteristik af kvindelige eliteidrætsudøvere. Selv om kønnet og aldersgennemsnittet for de udtagne spillere var ensartet ved de to håndboldmesterskaber², skete der et skift fra mediernes hyldest af de "maskulint" stærke og erfarne håndboldkvinder ved EM 2002 til mediernes ironiserende reportager om de "feminint" svage og unge håndboldpiger ved VM 2003. Spørgsmålet er nu, om det danske landshold i kvindehåndbold indtil og med EM 2002 blot har levet op til de idealer, der gælder inden for "maskuline sportszoner" (Messner 1992). Mens håndboldpigernes "mandefald" (bogstavelige frafald af skadede spillere og symbolske mandefald) ved VM 2003 medfører en tilbagevenden til en stereotyp karakteristik af kvindelige idrætsudøvere i medierne.

Nedenfor følger først en beskrivelse af de diskurser, hvormed medierne beskriver og forklarer det danske kvindelige håndboldlandsholds sejr og nederlag ved henholdsvis EM 2002 og VM

2003. Videre går diskussionen på den kønsmæssige karakteristik, der følger med diskurserne.

Nedskrevne, talte og rituelle bidrag til diskurser

Til analysen af, hvorledes medierne medvirker til at opbygge forskellige diskurser gennem deres dækning af EM 2002 og VM 2003, vil jeg anvende den amerikanske sociolog Robert Wuthnow. Suppleret af den danske sociolog Lilli Zeuner giver Wuthnow her metodisk inspiration til at analysere nedskrevne, talte og rituelle bidrag til produktionen af et diskursivt fællesskab i medierne, hvilket jeg vil uddybe nedenfor.

Wuthnow beskriver i bogen *Communities of Discourse* (Wuthnow 1989), hvorledes der på tværs af europæiske samfund er blevet opbygget forskellige diskursive fællesskaber i forbindelse med reformationen, oplysningstiden og socialismen. Wuthnow betragter disse tre ideologiske bevægelser i forhold til deres samfundskontekst for at udvikle forståelse af, hvorledes diskurser bliver artikulert og disartikulert (Wuthnow 1989:6f). I forhold til Wuthnows omfattende studier af, hvorledes ideologier artikuleres som diskursive fællesskaber, der har haft stor betydning for udviklingen af de vestlige samfund, vil denne analyse vise en mere begivenhedsbestemt opbygning af diskurser i forbindelse med mediernes dækning af moderne sportsbegivenheder.

Ikke desto mindre kan Wuthnow her bidrage til at forklare, hvorledes diskurser udvikler sig i et fællesskab af konkurrerende producenter, fortolkere, kritikere, forbrugere og betydningsfulde aktører, der selv bliver genstand for diskurserne (ibid:16). Med de danske håndboldpiger, som de betydningsfulde aktører, kan der i forbindelse med sportsbegivenheder blive opbygget et diskursivt fællesskab mellem tilskuere, kommentatorer, organisa-

torer og medieproducenter. Wuthnow beskriver desuden, at diskurser tager form ved hjælp af både nedskrevne og verbale, formelle og uformelle, begrebsmæssige og rituelle elementer (ibid:16). Zeuner har fra Wuthnows empiriske studier udvundet en analysemodel, der opfordrer til generelt at undersøge tre bidrag til produktionen af diskurser: det nedskrevne, det talte og det rituelle (jf. Zeuner 1999, 2000).

Det nedskrevne bidrag til diskursproduktionen vil i denne analyse fremgå gennem avisernes beskrivelser af det danske kvindelige håndboldlandshold; mere specifikt Jyllands-Postens daglige dækning af EM 2002 og VM 2003, mens *det talte bidrag* til diskursen her vil være repræsenteret ved omtalen af de danske håndboldkvinder i Tv2-sporten. I sammenhæng med det nedskrevne og det talte vil jeg undersøge, om mediernes beskrivelser af håndboldpigernes gennemførelse af de to sportsbegivenheder virker som *rituelle bidrag* til produktionen af et diskursivt fællesskab.

Valget af Jyllands-Posten skyldes, at den oprindeligt regionale avis har vokset sig til at være Danmarks største avis med en bred appel i den danske befolkning³. Desuden har jeg valgt at inddrage artikler fra JP-Århus, da disse illustrerer, hvordan medierne bidrager til at opbygge et diskursivt fællesskab ikke alene som et nationalt fællesskab, men også som et lokalt fællesskab. Andre aviser ville også have været relevante i denne analyse og ville måske give mere ekstreme kønsmæssige repræsentationer af de danske håndboldkvinder. Ikke desto mindre har jeg fravalgt disse for til gengæld at fokusere på Jyllands-Postens beskrivelser af håndboldpigerne, hvilket illustrerer en diskursiv opbygning af national og kønslig identitet, der når langt ud i det danske land.

Valget af Tv2-sporten skyldes, at Tv2

Sine Agergaard
Ekstern lektor ved
Center for Idræt,
Aarhus Universitet.
E-mail:
sine@idraet.au.dk

i høj grad fremstår som den danske sportskanal ved store internationale sportsbegivenheder. Desuden har Tv2 gennem de senere år sat masser af håndboldsport på sendefloden eksempelvis i form af ugentlige udsendelser fra kampe i den danske kvindehåndboldliga. Tv2-sportens chef Morten Stig Christensen og andre kommentatorer taler med nationens og sportens stemme, når de i reportager og interviews præsenterer forventninger om, at det danske landshold i kvindehåndbold skal opnå nye internationale sejre inden for håndboldsporten.

I forbindelse med analysen har jeg gennemlæst avisens nedskrevne ord og lyttet til tv-kanalens talte ord, der til en vis grad efterfølgende er blevet publiceret på nettet. I dette materiale har jeg forsøgt at udpege en række gennemgående diskurser om de danske håndboldpiger, som vil blive illustreret med udvalgt tekstmateriale i det følgende. Desuden har jeg fokuseret på de dele af materialet (bl.a. overskrifter fra på hinanden følgende dage), der viser, hvorledes avisens nedskrevne ord og tv-kanalens verbale beskrivelser ændrer sig gennem forløbet af sportsbegivenhederne, så det bidrager til (eller ikke bidrager til) at opbygge et diskursivt fællesskab. Wuthnow under-

streger netop, at diskursive fællesskaber tager form ved hjælp af både begrebsmæssige og rituelle bidrag, hvilket her vil fremgå ved, at medierne beskriver et forløb af begivenheder for de danske håndboldkvinder ved EM 2002, så det fremstår som et rituel forløb.

At anlægge et ritualanalytisk perspektiv på moderne sportsbegivenheder kræver nogle mellemregninger. Til forskel fra ritualer i såkaldte traditionelle samfund er konteksten ved internationale håndboldmesterskaber umiddelbart en anden. Med hjælp fra klassiske etnografiske ritualteoretikere kan man sige, at moderne sportsbegivenheder ikke er ritualer, men besidder rituelle træk ⁴. I et overgangsritual er forløbet inddelt i tre faser kendetegnet ved henholdsvis adskillelse, marginalitet og genoptagelse af deltagerne i samfundet, hvilket Arnold van Gennep beskrev i det klassiske værk "Rites de Passage" (van Gennep 1969). Victor Turner opretholder van Genneps tilgang og tilføjer, at nogle kulturelle gener i vestlige samfund som teater, kunst og sport besidder den samme forløbsstruktur som overgangsritualer (Turner 1983:144f).

De tre faser, som er blevet udledt fra etnografiske analyser af overgangsritualer, kan således overføres til en analyse af det strukturelle forløb ved moderne sportsbegivenheder. I det følgende vil jeg uddybe *de rituelle faser* sammen med en undersøgelse af mediernes nedskrevne og talte ord. Analysen vil vise, hvorledes medierne beskriver begivenhederne ved EM 2002 som et rituel forløb og dermed bidrager til at opbygge et diskursivt fællesskab omkring de danske håndboldkvinder.

Rituel forløb ved EM 2002

Den første fase i et overgangsritual; separations- eller adskillelsesfasen "adskiller et individ eller en gruppe fra en tidligere fast

position i den sociale struktur" (Turner 1977:94). Ved sportsbegivenheder tager den første fase form ved, at de enkelte spillere adskilles fra deres individuelle placering med forskelligartet social status og bliver samlet som del af et fællesskab.

Ligeledes blev de enkelte deltagere på det danske landshold i kvindehåndbold forud for EM 2002 adskilt fra deres forskelligartede arbejde og sociale status i danske eller udenlandske håndboldklubber og samlet som nationens hold. I forbindelse med åbningen af EM 2002 dækkede medierne blandt andet en begivenhed med overskriften: "Spillerne sang EM-stemningen på vej" (JP 6/12 2002). Her præsenterede de danske håndboldspillere den til lejligheden komponerede EM-sang: "Vi er på vej". Mediernes beskrivelser kredser om, at der fra starten blev opbygget et fællesskab, som på en gang var et *lokalt* fællesskab ved, at sangen blev præsenteret på det lokalt indrettede mødested "Meeting Point" i Århus, et *nationalt* fællesskab ved, at det danske håndboldhold stod frem i samlet flok, og et *regionalt* fællesskab ved, at de danske håndboldkvinder som "syngepiger" slog tonen an for EM-stemningen. Næste dag kunne man desuden læse i avisen, hvorledes åbningen havde bidraget til et fællesskab, der uden nærmere udredninger af modsætningerne bestod af både regionale, lokale og nationale elementer: "publikum kom for alvor i EM-stemning, da den århusianske sanger Jette Torp sang nationalmelodien" (JP Århus 7/12 2002).

Ved beskrivelser af *den anden fase* som *marginalitetsfasen* i overgangsritualer beskriver Turner, hvorledes deltagerne gennemgår ydmygelser og fysiske prøvelser for at blive forberedt på at kunne klare deres ansvar som voksne mænd og kvinder i samfundet (Turner 1977:103). I den intense kampfase ved moderne sports-

begivenheder bliver spillerne på en lignende vis kastet omkuld af andre spillere, udskiftet af træneren, udskældt af dommere og vurderet i samfundets øjne. Kort sagt gennemgår spillerne en række mentale og fysiske prøvelser i den anden fase.

Den anden fase fremgår i mediernes reportager fra kampene ved EM 2002, hvor en hyppig brug af metaforer billedligt udtrykker det danske håndboldholds svære prøvelser i den ene kamp efter den anden. Medierne underbygger, at nu gælder det for håndboldkvinderne om at "fighte" og holde stemningen oppe, nu er feberen over "os" (danskere), det koger etc. Nogle af overskrifterne i Jyllands-Posten lyder: "Rock og rul i rødt og hvidt" (9/12 2002), "Arenaen har fået 40 i feber" (10/12 2002), "Arenaen i kog" (11/12 2002). "Fight", (12/12 2002) og "Håndboldpiger sigter mod guld i Arenaen" (13/12 2002). I den anden fase blev det lokale fællesskab indskrænket til at gælde omkring selve spillestedet "Arenaen". Det lokale mødested Meeting Point måtte aflyse flere af sine arrangementer, som bestod af fælles middage, storskærmsforevisninger og fester i forbindelse med afviklingen af EM 2002. Den anden fase tydeliggjorde således, at det lokale og nationale fællesskab primært var et diskursivt fællesskab, der blev opbygget via de lokale og nationale medier i det virtuelle rum.

Den tredje fase ved afslutningen af et rituelt forløb består af en *genoptagelse* i samfundet. Efter at have gennemført et ritual får personen adgang til nye rettigheder og forpligtelser i det sociale fællesskab (Turner 1977:95). Sportsstjerner, som har gennemført krævende præstationer med deres kroppe, får på en lignende måde adgang til social status og anerkendelse ⁵.

Den tredje fase i mediernes beskrivelser af EM 2002 tog form som en fælles

fejring af det veloverståede rituelle forløb med anerkendelse af de danske håndboldkvinder. Sejren medførte ny social status for håndboldspillerne i fællesskab; eksempelvis bragte Tv2-sporten et interview med Kristine Andersen under overskriften "Kollektivets triumf" (www.em.tv2.dk/nyheder 15/12 2002). Sejren blev dog ikke alene fremstillet som en sejr for håndboldholdet, men også for det nationale fællesskab og for det lokale fællesskab i Århus; som værtssted ⁶. Overskrifterne i JP-Århus lød blandt andet: "Guld til Arenaen" (15/12 2002), "Gyldne timer for Århus. Folkefest i smillets by. Det rød-hvide punktum. Arenaen og byen bestod med braveur" (16/12 2002).

At mediebegivenheder i moderne vestlige samfund som internationale håndboldmesterskaber bidrager til opbygningen af et lokalt og nationalt fællesskab kan forstås med Benedict Andersons berømte begreber: "Imagined Communities" (Anderson 1994). Anderson fremhæver betydningen af "trykkeri kapitalisme" for udviklingen af forestillede fællesskaber. Uden massemedierne vil man ikke kunne forestille sig de millioner andre mennesker, som man deler nationalt fællesskab med. Ligeledes medvirker mediernes beskrivelser af dansk kvindehåndbold til at opbygge et forestillet fællesskab i befolkningen mellem håndboldspillere, fjernsynsseere, tilskuere m.fl. ⁷

Det forestillede fællesskab omkring dansk håndbold er blevet opbygget gennem længere tid, bl.a. i beskrivelser af håndboldspillet historie, og har på den måde taget karakter som en "invented tradition" (Hobsbawn & Ranger 1983)⁸. Medierne kan derfor bygge videre på en fælles diskursiv forestilling om, at håndboldsporten er en betydningsfuld del af nationens historie og nutid, hvilket kommer til udtryk i form af en rig symbol-

brug i reportager fra det danske kvindelige håndboldlandsholds kampe ved EM 2002 indrammet i nationalsang og rød-hvide farver. Ved hjælp af de nedskrevne og talte ord om forløbet af sportsbegivenheden opbygger mediernes således et diskursivt fællesskab, der bidrager til at producere (lokal og) national identitet, samt kønsmæssige forbilleder i det danske samfund. Det kønsmæssige billede af de danske håndboldkvinder vil jeg senere i artiklen analysere i et komparativt perspektiv med mediernes beskrivelser af de danske håndboldpiger ved en anden sportsbegivenhed; nemlig VM 2003, som præsenteres nedenfor.

Ufuldendt forløb ved VM 2003

I mediernes nedskrevne og talte reportager fra det nyligt afholdte VM i kvindehåndbold kan man ikke som ved dækningen af EM 2002 finde en opbygning af et diskursivt fællesskab omkring nationens håndboldspillere. Set gennem mediernes dækning af begivenheden bestod de debuterende håndboldpiger ikke deres manddomsprøve inden for håndboldsporten. Det danske kvindelige håndboldlandshold fuldendte ikke det rituelle forløb med en sejr ved VM 2003.

Forud for VM 2003 beskrev både tv og aviser, hvorledes en række stamspillere havde meldt afbud til landstræneren, og selv efter samlingen i VM-lejren satte mediernes spørgsmålstejn ved, om håndboldspillerne var parate til at levere en stærk præstation og hente resultater hjem til Danmark. Eksempelvis skrev Jyllands-Posten: "Katrine Fruelund håber på at kunne spille sig i form i løbet af VM-turneringen" under overskriften: "Nøglespiller langt fra toppen" (JP 2/12 2003). Samtidig blev landstrænerens tvivl om, hvordan håndboldslutrunden ville forløbe, eksponeret på avisens forsider under overskriften: "Pytlick i tvivl for VM".

Ved de afgørende kampe for Danmark allerede i den indledende runde ved VM 2003 lagde mediernes ikke som ved EM 2002 op til at fremme fællesskabet omkring håndboldpigerne. Jyllands-Posten fokuserede derimod på enkelte af håndboldspillerne; nemlig debutanter og bagspillere, hvis evner fremstår yderst tvivlsomme i beskrivelsen af Danmarks kampe: "Slutrundedebutanterne Anne Petersen og Lise Knudsen kunne som frygtet intet bidrage med fra højre back." (JP 3/12 2003). "Alle bagspillere var store syndere" (JP 5/12 2003). Mediernes gjorde således sig selv til dommere over, at de enkelte håndboldspillere ikke levede op til forventningerne. Eksempelvis udtalte Tv2-sporten: "Viborgs Katrine Fruelund er en af de rutinerede spillere, der skulle have løftet holdet i denne turnering. Det kneb. For hende og for holdet" ([www.v2.dk/nyheder 7/12 2003](http://www.v2.dk/nyheder/7/12/2003)).

Efterfølgende kunne spillerne ikke se frem til en genoptagelse i det danske samfund med anerkendelse for deres præstationer. Straks efter nederlaget spurgte Tv2-sportens Sisse Fisker enkelte af håndboldpigerne, hvordan det var at have medvirket til, at Danmark ikke gik videre fra den indledende runde ved et VM i kvindehåndbold. De fleste af spillerne resignerede eller udtrykte deres skuffelse med sig selv og holdet. Line Daugaard tog dog til genmæle og svarede ironisk: "Det er sgu da fedt at være med til, at Danmark ikke kommer med i en mellemrunde for første gang i 13 år." Daugaard skyndte sig dog at tilføje: "Nej, gu' er det ej" ([www.v2.dk/nyheder 7/12 2003](http://www.v2.dk/nyheder/7/12/2003)).

Set i forhold til modtagelsen af sportsudøvere, som vender succesfulde hjem fra internationale sportsbegivenheder, blev de danske håndboldpigens hjemkomst fra VM 2003 forbigået i tavshed. Sportsjournalisterne forsøgte derimod at spørge ind til, hvad landstræner Jan

Pytlick kunne gøre for at få nogle af de gamle "jernhårde ladies" med på landsholdet igen. I lyset af det skuffende resultat gav medierne desuden udtryk for, at storhedstiden for dansk kvindehåndbold er ovre.

I mediernes reportager fremstod VM 2003 således ikke som et vellykket rituelt forløb, hvor nationens bedste håndboldpiger blev samlet, udsat for en række prøvelser og tildelt ny social status. Til forskel fra tidligere kunne læserne ikke følge en gennemspilning af tre faser i et rituelt forløb i mediernes nedskrevne og talte ord om begivenhederne ved VM 2003. Således bidrog medierne ikke til diskursivt at opbygge et stadig stærkere nationalt fællesskab omkring de danske håndboldpiger. Derimod blev der produceret en række forskellige diskurser i forsøget på at forklare nederlaget.

Wuthnow beskriver, hvorledes diskurser bliver artikuleret gennem tre analytisk adskilte processer; nemlig produktion, selektion og institutionalisering (Wuthnow 1989:10f). *Produktionen* tager form ved en formulering af ideer, skrivning af bøger og publicering af aviser m.v. I denne mangfoldighed af diskurser, sker der en *selektion* af de diskurser, der bedst artikuleres i den givne kontekst (ibid:10). Selektionen kan også forklares ved, at man tilslutter sig nogle diskurser frem for andre, og disse bliver tildelt ressourcer (Zeuner 2000:213f). Dernæst følger en *institutionalisering*, som tager form ved hjælp af rutinerede mekanismer for produktionen af specifikke diskurser, der bliver del af de institutionelle strukturer i et givet samfund.

Det diskursive fællesskab omkring nationens håndboldkvinder ved EM 2002 er et eksempel på, hvorledes en diskurs bliver produceret i medierne og selekteret i forhold til konteksten ved, at tilskuere og kommentatorer tilslutter sig diskursen om det nationale fællesskab.

At det er denne diskurs, der artikuleres, skyldes også, at de danske idrætsorganisationer og medier har rutine i at tildele økonomiske og symbolske ressourcer til institutionaliseringen af den nationale diskurs. Ved VM 2003 blev der også produceret forskellige diskurser i medierne, men de blev ikke udvalgt og institutionaliseret som del af én diskurs om det nationale fællesskab. Derimod dukkede der en række forskelligartede diskurser op i medierne. Det er dog relevant at anlægge et kritisk perspektiv på denne begyndende produktion af diskurser, da nogle af disse kan få udbredelse og magt.

Diskurser om håndboldpigerne

For øjeblikket er der forskellige diskurser på spil i medierne, som forsøger at forklare de danske håndboldpigernes nederlag ved VM 2003 og enden på storhedstiden i dansk kvindehåndbold. Disse nationalistiske, fysiologiske og psykologiske diskurser vil jeg beskrive nedenfor og diskutere den kønsmæssige karakteristik af håndboldpigerne, der følger med disse diskurser.

For det første forklarer medierne håndboldlandsholdets nederlag inden for en *nationalistisk diskurs*. Der er på det seneste sket "en indtrængning af fremmede spillere" i dansk kvindehåndbold i takt med professionaliseringen af den hjemlige håndboldliga. En række indkøb af udenlandske spillere til danske klubber som Slagelse, Viborg, Ikast/Bording, Aalborg DH har medført en indvandring af i alt 64 spillere i den hjemlige liga, oplyser Jyllands-Posten sammen med advarslen: "De mange udlændinge vil på sigt dræbe en generation af talenter" (JP 1/9 2003).

Ifølge medierne er problemet for håndboldnationens overlevelse, at de udenlandske spillere får spilletiden herhjemme. Til gengæld sker der ikke en udvikling af unge danske talenter, som kan føre

Danmarks kvindelige håndboldlandshold til nye sejre. At udenlandske spillere får meget af spilletiden i danske håndboldklubber bliver altså direkte koblet med et tab for dansk kvindehåndbold. Med andre ord bliver udviklingen af dansk håndbold betragtet som et nulsumsspil. Når der trænger fremmede håndboldkvinder ind i nationen, bliver der ikke plads til de danske håndboldpiger. Implicit i den nationalistiske diskurs ligger der også en kønsmæssig forklaring af de danske håndboldpigers nederlag. De debuterende håndboldspillere er unge og uerfarne piger, da de ikke ved kampe i den hjemlige liga er blevet modnet til som voksne kvinder (og mænd) at kunne klare en række fysiske og mentale prøvelser ved sportsbegivenheder inden for tophåndbold.

En anden diskurs, som man kan finde i måden, hvorpå medierne beskriver og forklarer håndboldpigerne "mandefald" ved VM 2003, er den *fysiologiske diskurs*. Argumentet er her, at håndboldsporten er blevet stadig mere fysisk krævende siden starten af 1990'erne, og at det specielt har åbenbaret kvinders fysiologiske svagheder. De danske håndboldpiger spiller 60 hjemlige turneringskampe suppleret af blandt andet Champions League kampe og cirka en slutrunde pr. år, oplyser Jyllands-Posten i artiklen "For mange kampe – for mange skader" d. 1/12 2003.

Bag den fysiologiske diskurs om håndboldpigerne skader ligger der dog en noget mere kompleks udvikling af spillet som følge af med voksende økonomiske og mediemæssige interesser. Med til professionaliseringen hører, at de danske håndboldklubber er blevet afhængige af sponsorer og medier for at få økonomien til at løbe rundt. De direkte Tv-transmitterede kampe fra den danske håndboldliga ligger ofte ved 22-tiden om aftenen. Selv om det ikke direkte er do-

kumenteret ved fysiologiske undersøgelser, mener flere eksperter, at spilletidspunktet er u hensigtsmæssigt, da kroppen normalt udfører belastende arbejde i de lyse timer og ikke sent om aftenen. Mediernes interesser medfører, at håndboldspillerne udsættes for skiftelighedsarbejde med træning om dagen og kampe sent om aftenen.

Landsholdets fysioterapeut Gorm Helleberg Rasmussen mener, at der er grund til at være opmærksom på disse forhold i kvindehåndboldligaen, da overbelastningsskader optræder 5-7 gange hyppigere hos kvinder end mænd⁹. Jyllands-Posten refererer imidlertid fysioterapeuter for udtalelser om, at kvinder ikke er bygget til at spille håndbold i den nuværende mængde (JP 1/12 2003). Medierne reducerer således de mange skader til at være et udtryk for kvinders fysiologiske svagheder, så håndboldpigerne kommer til at fremstå som det svage køn.

Mediernes tredje forklaring på håndboldpigerne "mandefald" ved VM 2003 udfolder sig ved hjælp af en *psykologisk diskurs*. Forud for afviklingen af VM og undervejs blev der skrevet og talt meget om håndboldpigerne manglende koncentration og selvtillid; blandt både stamspillere og debutanter. Eksempelvis satte Tv2-sporten fokus på enkelte af spillerne, som optakt til de afgørende kampe i den indledende runde mod Slovenien og Ungarn d. 6/12 og 7/12. Det lykkes medierne at få nogle af landsholdets stamspillere, som klart nok ikke kunne få deres spil til at fungere sammen med debutanterne, til at tage ansvaret og gå til selvbeholdelse:

Jeg har ikke formået at få mit eget spil til at fungere. Jeg ved ikke, om det skyldes min koncentration omkring andre opgaver, men jeg skal i hvert fald lære at sortere. Det

er ikke nogen hemmelighed, at jeg godt kan mærke presset. Jeg må blive mere bredskuldret. Jeg skal kunne håndtere det. Jeg føler ikke, at jeg har et for stort ansvar. I så fald er det mit eget problem (Rikke Hørlykke til JP 6/12 2003).

Under afviklingen af VM gjorde medierne det klart, at stamspillere som Rikke Hørlykke og Line Daugaard ikke levede op til nationens og deres egne forventninger. Den psykologiske forklaring lød eksempelvis, at Daugaard var blevet udtaget for tidligt, hvilket havde medført "en falsk tryghed".

Sådanne forklaringer illustrerer, hvorledes en populariseret idrætspsykologisk diskurs produceres i medierne. Ifølge D. Margaret Costa og Sharon Guthrie inddrager moderne idrætspsykologisk forskning ofte den sociale interaktion og kontekst i analysen af idrætsudøveres adfærd (Costa & Guthrie 1994:232). Når idrætspsykologien bliver populariseret i medierne, er der imidlertid sjældent plads til en uddybning af den sociale kontekst. Derimod er der fokus på det enkelte individ og dets "indre" problemer. Inden for den populariserede idrætspsykologiske diskurs bliver den enkelte spiller derfor nemt betragtet som en fejl-agtig størrelse. Forventningen i medierne er ligeledes nu, at landstræneren må udbedre disse fejl ved de enkelte håndboldpigers koncentration og selvtillid eller udtage nogle af "de jernhårde ladies", som er gjort af en stærkere psyke.

Det kønsmæssige ideal er således, at de danske håndboldkvinder (som forbil leder for tidens karrierekvinder) skal kunne spille håndbold med koncentration, sortere, klare presset, tage ansvar, håndtere egne problemer og optræde som bredskuldrede, selv om man som Hørlykke er klejn af sin størrelse. I mediernes beskrivelser af VM 2003 fremstod

det danske landshold i kvindehåndbold derimod i høj grad som ungdommelige og usikre håndboldpiger. Det ungdommelige hænger ikke direkte sammen med håndboldpigerens biologiske alder ¹⁰, men med en social konstruktion om, at piger er unge på erfaringer, der kan udvikle deres mentale styrke.

Det gør sig især gældende i reportager, der præsenterer nogle af debutanterne ved VM 2003 som unge piger, der både er præget af naiv glæde over at deltage og samtidig har manglende erfaringer til at kunne begå sig på den internationale kampscene. Det fremgår blandt andet i en artikel i Jyllands-Posten om Lise Knudsen som "En glad pige", der anvendte sin fritid og tid som oversidder ved VM 2003 til at gå ture med nogle af stamspillerne og sidde på sit værelse og male med kakao. I reportagerne fra kampene skriver Jyllands-Posten om Lise Knudsen:

Hendes mangler blev stillet til skue for 1,3 mio. danskere. Den stakkels kvinde (undskyld pige) er blot 20 år og spiller i bedste fald fem minutter pr. kamp for stjerne-spækkede Ikast-Bording (JP 8/12 2003).

Medierne har ellers med sponsoreres hjælp op gennem 1990'erne fremstillet det danske håndboldlandshold som "jernhårde ladies"; fysisk og mentalt stærke kvinder. Med reportagerne fra VM 2003 har mediernes omtale ændret sig med en række diskurser, der for det første giver "en indtrængning af de fremmede" skylden for, at danske håndboldpiger ikke bliver modnet som kvinder, for det andet forklarer håndboldpigerens skader med, at de tilhører det svage køn, og for det tredje beskriver manglerne i de ungdommelige håndboldpigers mentale styrke.

Maskuline og feminine stereotyper

En sammenligning af mediernes diskursproduktion i forbindelse med EM 2002 og VM 2003 viser et skift og en i begge tilfælde ensidig måde at beskrive henholdsvis de danske håndboldkvinders maskuline styrker og håndboldpigeres feminine svagheder. Med denne modsatrettede karakteristik vil jeg ikke forstærke ideen om, at der findes visse maskuline sider og andre feminine sider. Derimod gælder det her om at udpege, hvorledes mediernes medvirker til at konstruere forskellige kønsmæssige stereotyper (Creedon 1994, Kane & Greendorfer 1994, Duncan & Messner 1998). At køn bliver socialt konstrueret betyder, at det maskuline ikke nødvendigvis er forbundet til biologisk at være mand. Derimod kan kvindelige håndboldspilleres stærke præstationer medføre, at de kønsmæssigt bliver betragtet som maskuline, mens svage præstationer fra såvel kvindelige som mandlige idrætsudøvere i højere grad bliver forbundet med den stereotype feminine rolle.

De stereotype kønsrolleforventninger i vestlige samfund er ifølge kønsforskerne Mary Jo Kane og Susan L. Greendorfer, at det er maskulint at være *aktiv, aggressiv og spontan*, mens det er feminint at være *svag, passiv og lydhør* (Kane & Greendorfer 1994:29f). Samtidig indgår disse karakteristika af kønsforskelle i et kønshierarki, hvor de maskuline karaktertræk fremstår som overordnede idealer specielt inden for fysisk krævende områder som sport.

Set med de stereotype billeder af det maskuline og feminine er der fra EM 2002 til VM 2003 sket et skift i mediernes kønsmæssige karakteristik. Håndboldspillerne blev ved EM 2002 rost for en mandfolkeindsats; for deres aktive fight og målrettedhed mod sejren, samt for spontaniteten i deres spil. Ved VM 2003 satte

mediernes imidlertid fokus på håndboldpigeres svage og uforbederlige indsats, som kun udviste et ynkeligt maskulint potentiale eksempelvis i kampen mod Elfenbenskysten:

Og ja, der var sejrssang i det danske omklædningsrum. Men resten af den danske indsats er så fyldt med mislyde, at en fed hankat i brunst ville lyde tilforladelig i sammenligning (JP 4/12 2003).

Over for mediernes massive kritik fremstod håndboldpigerne ved VM 2003 som feminint svage karakterer, der oven i købet var lydhøre over for kritikken.

I Ulrik Wilbeks og videre i Jan Pytlicks tid som landstræner har man forsøgt at gøre opmærksom på, hvorledes håndboldpigerne må betragtes som kvinder og ikke som mænd. Eksempelvis har Wilbek i bogen *Forskellighed gør stærk* oplistet nogle generelle forskelle mellem kvinder og mænds egenskaber i forhold til håndboldspillet. Wilbek beskriver bl.a., at kvinder har "lav selvtillid", er procesorienterede og afhængige af tillid, mens mænd har "høj selvtillid, er resultatorienterede og anser ambitioner som en dyd" (Wilbek 1997:137f). Samtidig nævner Wilbek en generel forskel mellem en traditionel kvindetype og en ny kvindetype, men understreger dog, at én hel generation af piger ikke uden videre ændrer karakter til – som den nye type af kvinder – at følge i mændenes fodspor og skabe karriere for enhver pris (ibid: 136). Det er dog udelukkende den nye karrierekvindetype, som mediernes favoriserer, når de hylder de danske håndboldkvinder ved EM 2002 som stærke, målrettede og ambitiøse. Medierne understiller derimod den traditionelle kvindetype i de ironiserende reportager om de svage og relativt uambitiøse håndboldpiger ved VM 2003.

Denne komparative analyse er begrænset til at undersøge en udvalgt del af de danske mediers dækning af EM 2002 og VM 2003, men finder støtte i den norske køns- og idrætsforsker Gerd von der Lippe's analyser. Von der Lippe har blandt andet undersøgt forskellige nationale mediers beskrivelser af "deres" håndboldkvinder i forbindelse med EM i kvindehåndbold i 1998 (von der Lippe 2002). Von der Lippe lister en række kriterier for, hvorledes repræsentationen af kvindelige idrætsudøvere i medierne kan bidrage til (re)konstruktionen af national identitet¹¹. Et af disse kriterier viser sig i både danske, tyske, ungarske, norske og rumænske medier, hvor nationens håndboldpiger bliver præsenteret som aggressive, seje og stærke kvinder i forhold til "de andre" (ibid:388). Som kvindelige amazoner, der har styrke til at klare sig i international håndboldsport, kan kvinder altså bidrage til den nationale identitet.

De nationale medier er således aktive agenter i konstruktionen af fælles forestillinger og forbilleder (Kane & Green-dorfer 1994:41). De danske mediers interesse for sport og særligt for det kvindelige håndboldlandshold har op gennem 1990'erne medvirket til at udvikle et billede af stærke og succesfulde kvinder, der går imod det stereotype feminine billede. Danske feminister har vejret forår i luften, idet kvindelige idrætsudøvere i langt højere grad end tidligere er blevet repræsenteret i medierne (Bach 2002:68f).

Kønsmæssig mangfoldighed?

Mediernes beskrivelser af kvindelige idrætsudøvere i maskuline sportszoner som tophåndbold rejser imidlertid spørgsmålet, om der har udviklet sig en mere mangfoldig opfattelse af piger og kvinder i medierne. Eller sker der snarere en reproduktion af velkendte køns-mæssige stereotyper med den nuance, at

kvindelige idrætsudøvere (blandt andet de danske, kvindelige håndboldspillere) enten fremtræder med maskuline eller feminine karaktertræk i medierne.

Lone Friis Thing skriver i indledningen til sin ph.d.-afhandling, at kvinders indtog i "maskuline" sportsgrene kan fortælle om forandringsprocesser og en pluralisering i de kvindelige identiteter (Thing 1999:17). Kvinder, som invaderer traditionelt maskuline sportszoner, udfordrer den maskuline dominans i sport (Messner 1992). Fokus flyttes fra en kvindelighed, der er forbundet med udseende og tiltrækning (passive træk), til en aktiv kvindelighed ved udøvelse af sport (Thing 1999:263). Things konklusion er dog, at kvinders deltagelse i sport både er begrænsende, idet kvinder reproducerer "den maskuline kultur", og mulighedsskabende, idet kvinder kan udfolde sig kropsligt på måder, som kvinder ikke har haft mulighed for tidligere (ibid: 266f).

Ifølge Alice Riis Bach skete der i 1990'erne med "de jernhårde ladies" som frontfigurer en revolution i de danske mediers syn på og behandling af kvinder i sport (Bach 2002:11f). Bach mener, at denne revolution har en enorm betydning for kommende generationer af piger, der vil kunne vokse op med kvindelige sportsstjerner som synlige forbilleder og sporten som en mulig karrierevej. Det er således som forbilleder for tidens karrierekvinder og qua deres opnåelse af "flotte resultater", at håndboldpigerne har kunnet udfordre en række stereotyper (Bach 2002:101f²). Bach beskriver dog ikke, hvad der sker, når de kvindelige idrætsudøvere ikke længere er succesfulde.

Spørgsmålet er nemlig nu, om mediernes beskrivelser af "de jernhårde ladies" blot har givet et billede af succesfulde kvindelige idrætsudøvere i en maskulin sportsverden og ikke har udfol-

det en pluralistisk forståelse af kvinder og piger i medierne. I det øjeblik, at landsholdet i kvindehåndbold ikke længere formår at leve op til de maskuline idealer, er medierne tilbøjelige til at falde tilbage til en stereotyp beskrivelse af håndboldpigerens kvindelighed. Analysen af de danske mediers beskrivelser fra EM 2002 og VM 2003 har netop illustreret tendensen til at skifte mellem en stereotyp karakteristik af kvindelige idrætsudøvere enten maskuline eller feminine sider.

Den stereotype feminine rolle tager ifølge amerikanske køns- og idrætsforskere form i medierne ved en seksualisering, kommercialisering, trivialisering og devaluering af kvinders sportsudøvelse (Kane & Greendorfer 1994:36). I forlængelse af en Champions League kamp med Anja Andersens sejrige håndboldhold fra Slagelse viste Tv2-sporten for nylig en reportage om cheerleaders i USA. Disse dansere og koreografer, der udfylder pausen i maskuline sportszoner ved amerikanske fodboldkampe, repræsenterede det andet yderpunkt på det kønsmæssige spektrum ved at optræde som blonde, langbenede, tynde, storarmede, smilende og naive piger. Medierne bevæger sig således mellem de kønsmæssige poler ved efter reportagen om de stærkt spillende håndboldkvinder fra Slagelse at fremvise anderledes feminine sportsudøvere.

De kvindelige håndboldspillere er selv opmærksomme på, hvorledes det, at de fremstår som stærke inden for håndboldsporten, nemt får dem til at fremstå som maskuline i medierne, og de derfor også må fremvise deres feminine sider (jf. udtalelser fra håndboldspillerne Kristine Andersen og Karin Mortensen iklædt kjoler i Tv2's "Året der gik 2002" umiddelbart efter EM 2002).

At de danske håndboldpiger klæder sig i kjoler og fremhæver deres kvinde-

lighed kan forstås med inspiration fra Dorte Marie Søndergaards analyse af *Tegnet på kroppen* (Søndergaard 1996). Søndergaard henter tegnbegrebet fra semiotikkens definitioner af, at et *fænomen* bliver repræsenteret gennem *tegn*, som aflæses af *interpretanter*, der møder fænomenet med tegnet (Jørgensen 1993:22, Søndergaard 1996:90). Fænomenet køn bliver således repræsenteret gennem kropslige kønsforskelle, der bliver stedfortrædende tegn for den sociale konstruktion af køn, som aflæses i mødet med kroppens kønslighed. Udover, at kroppen således har en almen tegnfunktion, er de betydninger, som kroppene bliver tillagt, historiske og samfundsmæssigt specifikke (Søndergaard 1996:91f). Tegnet er desuden ikke alene noget, der bliver kommunikeret mellem kroppen og omgivelserne, men virker også som et tegn indad i personen om, hvorledes han eller hun skal forstå sig selv.

Med inspiration fra Søndergaard kan man sige, at samfundets normer om, hvad der er maskulint og feminint også virker indad i de enkelte håndboldspillere. Således påvirker den måde, som håndboldpigerne bliver aflæst af omgivelserne som bærere af kvindelige tegn på kroppen, også måden de forstår sig selv på. Håndboldpigerne har nemlig samtidig erhvervet sig maskulint konnoterede færdigheder inden for håndboldsporten, som gør det nødvendigt for dem at afbalancere måden, hvorpå de præsenterer sig selv som kvinder.

I et bogstaveligt forsøg på at vise de feminine sider af sig selv har et af de kvindelige håndboldklubhold i Norge, Bækkelaget, hentet hjælp fra to mandlige fotografer. Klubben har produceret en kalender for år 2004, hvor der for hver måned er et stort billede af en af spillerne; fotograferet topløs og/eller med blondeundertøj. Kalenderen fremviser således en række af billeder, der ligner Magasins

udsalgskatalog eller en samling af Ekstrabladets side 9 piger. Forrest i kalenderen har man forsøgt at retfærdiggøre denne kommercielle produktion med argumenter om, at pigerne selv ønsker på samme tid at fremstå som romantiske, sensuelle og seje:

Ønsket var å lage en kalender som så "spennende" ut og som kunne vise spillerne i en anden setting enn det som er forventet av håndballspillere. Jentene eget ønske var å kunne få se litt romantiske, litt roff og toff ut. De ble stilet og frisert, og fotografert en sen kveldsstund. Det var en utfordring å få portrettere jentene med så forskjellige forutsetninger og personligheter. Vi fikk full kunstnerisk frihet til dette. Jentene fikk selv godkjenne bildene som skulle trykkes i kalenderen. Både jentene og vi er godt fornøyd med produktet du holder i hånden nå. Det gjenstår bare å se om markedet tar godt imot kalenderen, og at den blir et fast årlig produkt i håndball-laget (Reinhardsen, R. & Bjorge, A. Nordstrandsfotografene).

At man i Bækkelaget har fået produceret en kalender, hvor håndboldspillernes kvindelige sider bliver fremstillet på en stereotyp måde som del et kommercielt produkt, kan forklares i sammenhæng med, at det norske klubhold på en måde er i den samme situation som det danske landshold i kvindehåndbold. Bækkelaget oplever for øjeblikket en række sportslige nederlag (og et tab af social anerkendelse) efter i 1990'erne at have været blandt de førende klubhold inden for kvindehåndbold i Norge og i internationale sammenhænge ¹³.

Konklusion

Denne analyse af en dansk avis og tv-kanals beskrivelser af landsholdet i kvindehåndbold ved EM 2002 og VM 2003 har illustreret, hvor hurtigt mediernes diskursproduktion kan skifte i det øjeblik, at kvindelige idrætsudøvere ikke længere er blandt de bedste inden for deres sport. Desuden har jeg diskuteret tendensen til at devaluere og trivialisere billedet af kvindelige eliteidrætsudøvere i en stereotyp kvindelighed, hvilket i mediernes beskrivelser af de danske håndboldpiger kommer til udtryk som en ungdommelig kvindelighed med mangel på fysisk og mental styrke.

Skiftet i den kønsmæssige repræsentation af det danske landshold i kvindehåndbold er forbundet med mediernes muligheder for at producere forskellige diskurser, som kan udvikle sig i et institutionaliseret fællesskab med idrætsorganisationer, sponsorer, lokale arrangører, konkurrerende medier m.fl. Ved hjælp af Wuthnow og Zeuners forslag om at studere nedskrevne, talte og rituelle bidrag til opbygningen af et diskursivt fællesskab har jeg beskrevet, hvorledes mediernes skriftlige og mundtlige reportager fra EM 2002 fremstiller begivenheden med et rituelt forløb i tre faser og dermed bidrager til at (re)producere et nationalt fællesskab, som den danske befolkning er blevet forvænt med at få bekræftet ved internationale sportsbegivenheder i kvindehåndbold op gennem 1990'erne. I mediernes beskrivelser af begivenhederne ved VM 2003 kan man ikke finde det samme selvforstærkende rituelle forløb, men en produktion af forskellige nationalistiske, fysiologiske og psykologiske diskurser, som alle har uheldige undertoner i den kønsmæssige repræsentation af de danske håndboldpiger.

Medierne udnytter for mig at se ikke muligheden for at beskrive mangfoldigheden ved kvindelige (og for så vidt hel-

ler ikke ved mandlige¹⁴) idrætsudøveres konslighed. En mangfoldighed, der ikke bliver udfoldet, når den resultat-orienterede sportsjournalistik formidler sejre og nederlag med henholdsvis maskulint og feminint betonedede karakteriseringer af udøverne. Idrætsudøvere i aktion fremviser imidlertid, at der for begge køns vedkommende findes en stor mangfoldighed inden for kropsbygninger og karaktertræk. Det er denne kulturelt mangfoldige konslighed, som i højere grad må have plads i medierne frem for stereotype beskrivelser af kvindelige og mandlige idrætsudøvere.

Noter

1. Det danske landshold i kvindehåndbold blev i en lang sejrrig periode op gennem 1990'erne sponsoreret af Dansk Metal og fik derfor tilnavnet "de jernhårde ladies" (jf. <http://217.116.230.136/kongres2000/form/beretningen.htm>).

2. Aldersgennemsnittet for deltagerne ved EM 2002 var omkring de 25 år, mens det ved VM 2003 var o. 26 år.

3. Over en million danskere læser Jyllands-Posten på hverdage eller søndage. Avisen udkommer over hele landet, dog med størst oplag i Østjylland og øst for Storebælt. Fordelingen af JP's læsere er forholdsvis jævn efter køn, alder, uddannelse, erhverv og husstandsindkomst, dog så der er procentvist lidt flere mænd, veluddannede, funktionærer og personer med høj indkomst blandt Jyllands-Postens læsere end totalt i befolkningen (www.jp.dk/annonce/mediainfo).

4. I forbindelse med analysen af overgangsritualer i såkaldte traditionelle samfund definerer Victor Turner et ritual som: "Prescribed formal behavior or occasions not given over to technological routine, having reference to beliefs in mystical beings or powers." (Turner 1967:19). Turner understreger således, at ritualer traditionelt er forbundet med religiøse og samfundsbevarende funktioner til forskel fra kulturelle genrer i moderne samfund, som besidder rituelle træk bl.a. i deres forløbsstruktur. Turner nævner sport, som et eksempel på "liminoide" genrer i moderne samfund, forstået på en sådan måde, at sport (til forskel fra et

traditionelt overgangsritual) er et moderne fritidsfænomen, der ikke på samme måde opfylder den funktion at reproducere de sociale strukturer i et samfund (Turner 1992: 52f).

5. Med Bourdieus ord kan sportsstjerner efter et veloverstået mesterskab konvertere deres fysiske kapital til social kapital. Bourdieu nævner kort, at folks deltagelse i sport medfører og kræver en fysisk kapital (Bourdieu 1978:834). Den danske sociolog Martin Munk har uddybet mulighederne og begrænsningerne ved konverteringer af fysisk sportskapital til andre kapitalformer i sin analyse af eliteidrætsudøveres livsbaner (Munk 1999).

6. En del af den indledende runde og mellemrunden, samt hele slutrunden foregik i det nye idrætsbyggeri "Arenaaen" ved Århus Stadion. Afviklingen af EM 2002 blev betragtet som den første manddomsprøve for Arenaaen som værtssted for internationale sportsbegivenheder, hvilket Århus Kommune og Sport Århus Events ligeledes havde stor andel i.

7. At begivenheden har bred national appel i befolkningen, kan man finde antydning af, at alle Danmarks kampe i den indledende pulje blev set af over en million fjernsynsseere med endnu højere seertal for mellemrunden, semifinalen og finale (www.em.tv2.dk/nyheder d. 10/12 2002). Kvindehåndbold på fjernsynet appellerer i høj grad også til kvinder og piger som seere og tilskuere. Denne bredde skal ses i forhold til, at Tv-sport generelt bliver set af 63 % mænd og af 28 % kvinder, mens avisernes sportssider læses af 54 % mænd og 23 % kvinder (Larsen 2003:77).

8. I forskellige historiske fremstillinger blandt andet *Håndbold i Danmark 1904-54* (udgivet af Dansk Håndbold Forbund i 1954) har danskeren Holger Nielsen fået tildelt den største del af æren for at have opfundet håndboldspillet i Danmark og på internationalt plan (Skjerk 2001:120).

9. Telefoninterview med det danske landshold i kvindehåndbolds fysioterapeut Gorm H. Rasmussen, december 2003.

10. Modsat mediernes beskrivelser var håndboldpigerne ved VM 2003 ikke yngre, men lidt ældre end deltagerne ved EM 2002 (jf. note 2).

11. Von der Lippe (2002) nævner fire kriterier, der skal til for, at kvindesport kan bidrage til en (re)konstruktion af national identitet: 1. sporten må have en glørværdig historie (Det finder Lippe er tilfældet i Danmark, Ungarn, Norge og Rumænien), 2. sporten må præsenteres som "sex appropriate" i den aktuelle historiske kontekst (Danmark, Ungarn, Norge og Rumænien), 3. idrætsudøvernes kroppe må blive formidlet som aggressive, seje, stærke og ikke svage (Danmark, Tyskland, Ungarn, Norge og Rumænien), 4. europæiske mesterskaber inden for sporten må repræsenteres som en mediebegivenhed i landet (Danmark og Norge).

12. Bach (2002:101) nævner fire stereotyper: 1. kvinden, der i virkeligheden er en "næsten-mand", 2. den hysteriske, psykisk svage og intrigante kvinde, 3. den søde, smilende og sexede Lolita-pige, 4. husmoderen og hustruen.

13. Bækkelaget var i 1990'erne forende i den norske kvindehåndboldliga og i internationale håndboldturneringer og havde stjerner som Anja Andersen og Kjersti Grini på holdet. Siden er klubben rykket ned i 1. division, hvor de p.t. ikke har udsigt til oprykning til den bedste liga (<http://www.-handball.no/resultater/Resultater.asp>).

14. Et interessant perspektiv for denne analyse vil være at sammenligne materialet om håndboldpigerne med mediernes beskrivelser af mandlige idrætsudøvere. Det har dog ikke været muligt at inddrage et sådant materiale i denne artikel.

Litteratur

- Anderson, Benedict 1994[1983]: *Imagined communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London/ New York: Verso.
- Bourdieu, Pierre 1978: "Sport and Social Class". *Social Science Information* 17 (6); 819-840.
- Bach, Alice Riis 2002: *Kvinder på banen. Sport, køn og medier*. København: Rosinante.
- Costa, D. Margaret & Guthrie, Sharon R. 1994: *Women and Sport. Interdisciplinary Perspectives*. Windsor: Human Kinetics.

Creedon, Pamela J. 1994: "Women, Media and Sport: Creating and Reflecting Gender Values". In: Creedon, P.J. (ed): *Women, Media and Sport. Challenging Gender Values*. London: Sage Publications, 3-27.

Duncan, Mary C. & Messner, Michael A. 1998: "The Media Image of Sport and Gender". I: Wenner, Lawrence A. (ed): *Mediasport*. London/New York: Routledge.

Hobsbawm, Eric & Ranger, Terence 1983: *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jørgensen, Keld Gall 1993: *Semiotik*. København: Nordisk Forlag.

Kane, Mary Jo & Greendorfer, Susan 1994: "The Media's Role in Accommodating and Resisting Stereotyped Images of Women in Sport". In: Creedon, P.J. (Ed): *Women, Media and Sport. Challenging Gender Values*. London: Sage Publications, 28-44.

Larsen, Knud 2003: *Idrætsdeltagelse og idrætsforbrug i Danmark*. Århus: Forlaget Klim.

Messner, Michael A. 1992: *Sport and the Problem of Masculinity. Power at Play*. Boston: Beacon Press.

Munk, Martin 1999: *Livsbaner gennem et felt. En analyse af eliteidrætsudøveres sociale mobilitet og rekonversioner af kapital i det sociale rum*. Lund Dissertations in Sociology.

Skjerk, Ole 2001: *Dameudvalgets inderlige overflødighed. Kvindehåndbold i Danmark 1900-1950*. Ph.d.-afhandling. Institut for Idræt, Københavns Universitet.

Søndergaard, Dorte Marie 1996: *Tegnet på kroppen – Køn, koder og konstruktioner blandt unge voksne i Akademia*. København: Museum Tusulanums Forlag.

Thing, Lone Friis 1999: *Sport – en emotionel affære: kvinder, holdsport og aggression*.

- sion. Ph.d.-afhandling, Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Turner, Victor 1967: *The Forest of Symbols. Aspects of Ndembu Rituals*. London: Cornell University Press.
- Turner, Victor 1977[1969]: *The Ritual Process: Structure and Anti-structure*. New York: Cornell University Press.
- Turner, Victor 1983: "Liminal to Liminaloid, in Play, Flow, and Ritual: An Essay in Comparative Symbology". I: Harris, J. & Park, R. (Eds): *Play, Games and Sports in Cultural Contexts*. Illinois: Human Kinetics Publishers, 123-164.
- Turner, Victor 1992[1982]: *From Ritual to Theatre. The Human Seriousness of Play*. New York: PAJ Publications.
- Van Gennep, Arnold 1969[1909]: *The Rites of Passage*. The University of Chicago Press.
- Von der Lippe, Gerd 2002: "Media Image; Sport, Gender and National Identities in five European Countries". *International Review for the Sociology of Sport*. 3-4; 369-394.
- Wilbek, Ulrik 1997: *Forskellighed gør stærk*. Viborg: Centrum.
- Wuthnow, Robert 1989: *Communities of Discourse: Ideology and Social Structure in the Reformation, the Enlightenment and European Socialism*. Cambridge/Massachusetts/London: Harvard University Press.
- Zeuner, Lilli 1999: *Logik eller diskurs*. København: Institut for Organisation og Arbejdssociologi.
- Zeuner, Lilli 2000: *Sociologisk kulturteori mellem naturvidenskabelig og kulturvidenskabelig tænkning*. København: Nyt fra samfundsvidenskaberne.